

Neue Zürcher Zeitung, 14 december 2009

Er moet nu eindelijk eens geanalyseerd worden.

Bestsellerauteur Almudena Grandes over de collectieve verwerking van het recente Spaanse verleden.

De nieuwe roman van Almudena Grandes, *Het ijzig hart*, blik vanuit een recent perspectief terug op de Spaanse Burgeroorlog en de zevenendertig jaar militaire dictatuur onder Franco.

De negenenveertigjarige Madrileense is een van de meest succesvolle hedendaagse Spaanse auteurs. Ze brak in 1989 door met *Episoden uit het leven van Lulu*. Brigitte Kramer sprak met haar in Madrid. De verwerking van de Spaanse geschiedenis van de twintigste eeuw is momenteel veelbesproken.

Sinds 2007 is er de *Ley de la Memoria Histórica* (de Wet ter historische nagedachtenis), een wet die slachtoffers van de Spaanse Burgeroorlog en de Franco-dictatuur rehabiliteert en schadeloosstelling garandeert.

-Waarom komt juist nu alles aan de oppervlakte? De eenvoudige waarheid?

Omdat wij, de derde generatie, bijna vijftig zijn. De regering Zapatero reageerde met deze wet op een eis van de bevolking, hoofdzakelijk geformuleerd door mijn leeftijdsgroep. Wij krijgen geen antwoord op onze vragen, want onze ouders en grootouders hebben geleerd om te zwijgen. Dat zit er diep in. Wij zijn de eerste generatie die zonder angst is opgegroeid.

-Maar de Spaanse democratie is al tweendertig jaar oud. Waarom nu pas?

In de eerste jaren na het einde van de dictatuur waren wij met andere dingen bezig. We waren rond de twintig, wilden reizen, flirten, dronken worden. De democratie was net zo jong als wij. De diepere betekenis van de veranderingen om ons heen drong niet tot ons door. Onze politici voerden die veranderingen dan ook als het ware undercover door. Kent u die scène in *Mary Poppins* waarin Mary met de kinderen in de tekening van een straattekenaar springt? Zo zie ik de Spaanse transitie (overgang). Onze politici gaven elkaar een hand en riepen: `Kom op, laten we in het land van de kleuren springen! Dat was alles. Er werd niets geanalyseerd, er werden geen kritische vragen gesteld. Dat konden de mensen destijds ook helemaal niet. Ze waren niet in staat om een maatschappelijk debat aan te wakkeren. En wij waren te jong! Men kreeg simpelweg te horen: vanaf nu is alles anders. Vroeger waren we ouderwets, nu zijn we modern. Vroeger waren we ongelukkig, nu zijn we gelukkig ... Tegenwoordig nemen we daar geen genoegen meer mee. We hebben dertig jaar lang geïmproviseerd en nu moet er eindelijk eens grondig geanalyseerd worden.

-Hoe ziet u uw bijdrage aan die maatschappelijke discussie?

Ik denk dat *Het ijzig hart* een heel nieuwe kijk op de Spaanse Burgeroorlog biedt. Tot nu toe waren er voornamelijk twee perspectieven: er was de officiële literatuur onder Franco en er was de exilliteratuur, waarin Spanje vaak geïdealiseerd werd. Mijn roman probeert het verleden te koppelen aan het heden zonder daarbij het ene of het andere kamp aan te vallen. De roman gaat drie generaties terug, tot de grootouders van Alvaro en Raquel, de twee hoofdpersonen. Ze zijn rond de veertig en zitten midden in een identiteitscrisis. Ze komen uit een familie met linkse en rechtse rakkers, gematigden en radicalen, slachtoffers en daders precies zoals het in de meeste Spaanse families is, in de mijne overigens ook.

-Herinnert u zich wanneer u de drang voelde om dit boek te schrijven?

Eigenlijk schrijf ik altijd over hetzelfde. De Spaanse geschiedenis van de vorige eeuw fascineert me. Er zijn hoofdstukken in mijn eerdere romans die zouden kunnen voorkomen in *Het ijzig hart*. Dat ik het nu allemaal exemplarisch heb verteld heeft ook met mijn leeftijd te maken. Ik schrijf altijd over en voor mijn eigen generatie.

-Wanneer ontdekte u uw interesse voor de recente Spaanse geschiedenis?

Voor zover ik het me kan herinneren denk ik dat ik twaalf was toen ik me er voor het eerst over verbaasde. Ik hielp mijn moeder bij het koken. Ik was de uien aan het snipperen of de eieren aan het pellen, zoiets. Ik had in een tijdschrift een artikel over Josephine Baker gelezen. Het was 1972. Bij het artikel stond de bekende foto van Josephine Baker, die met de gestileerde lok op haar voorhoofd, de sterretjes op haar borsten en het bananenrokje. Dat vond ik natuurlijk opwindend. Opeens zei mijn moeder: `Je oma heeft Josephine Baker nog zien dansen. Ik stond paf. Welke oma? Waar? In welk theater? Ik kon me niet voorstellen dat mijn oma in Madrid een halfnaakte vrouw op het toneel kon hebben gezien. En tot op de dag van vandaag kwelt die vraag me: hoe was het mogelijk dat de logische lijn van vooruitgang onderbroken werd? Hoe was het mogelijk dat mijn grootmoeder moderner was dan mijn moeder, moderner zelfs dan ik? Zij had de Tweede Republiek meegemaakt, een periode waarin de dromen van allerlei moderne denkers werkelijkheid werden, een periode waar op zo tragische wijze een einde aan kwam door de burgeroorlog.

-Waar moest u mee breken om een succesvol auteur en een onafhankelijke vrouw te kunnen worden?

Een ding kreeg ik thuis vroeger altijd te horen: `Hou je gedeisd! Ik dacht dat het iets eigenaardigs was dat bij mijn moeder hoorde, maar alle moeders zeiden dat toen tegen hun dochters! Als je maar niet opvalt, was het opvoedkundige motto van mijn moeder in de jaren zestig. En daar hield ze zich ook zelf aan. Mijn moeder moest gesluierd naar de mis, terwijl elders op de wereld vrouwen hun beha in brand staken. Ik ging vroeg het huis uit en ging studeren. Daarna werkte ik voor een aantal uitgeverijen, had soms twee baantjes tegelijk, kreeg kinderen ... Ik weet eigenlijk niet precies hoe het me gelukt is de Spaanse volksziekte die angst heet van me af te schudden. Ik denk dat het bewustzijn van mijn hele generatie, dat wij radicaal moesten breken met die angst, wel heeft geholpen. Het waren heel intense, opwindende jaren, een collectieve bevrijding. We waren erg gelukkig. De Spaanse kunst uit de jaren tachtig, de films van Almodvar, de muziek van Alaska, en ook mijn eerste roman Episoden uit het leven van Lulu, die in 1989 uitkwam, zijn daar het bewijs van. In die roman beschrijf ik die gretigheid, dat verlangen naar alles. Wij waren net tieners van wie de ouders voor het eerst zeggen: `Hier heb je de huissleutels, kijk maar hoe laat je thuiskomt. Tja, dan draait het wel eens uit op een alcoholvergiftiging. Episoden uit het leven van Lulu was het fulminante begin van een lange carrière. Het is in twintig talen vertaald en er zijn meer dan een miljoen exemplaren van verkocht.

-Wie waren uw voorbeelden?

Toen ik begon te lezen, waren Spaanse auteurs taboe. Alles wat Spaans was, rook naar platteland, stoffigheid, naar ouderwets, vonden wij. Op een paar uitzonderingen na. Zo is dat als je in een land zonder vrijheid woont. Mensen ontwikkelen dan geen natuurlijke relatie met de dingen. Tijdens mijn studie was het in om Latijns- Amerikaanse auteurs en vertalingen te lezen. Later ontdekte ik Ana Mara Matute, Rafael Sanchez Ferlosio, Juan Mars, de generatie van de jaren vijftig. Hun werk vormde de enige literaire leidraad die ik in mijn land vond, minder in stilistische zin dan in hun houding. Ik ben een postfranquistische auteur met roots in de antifranquistische literatuur, de enig mogelijke.

-Uw boeken staan regelmatig op de bestsellerlijsten, sommige zijn verfilmd. Hoe verklaart u die respons op uw werk?

Ik had het geluk de omslag in mijn land zelf mee te maken en tegelijkertijd literair vast te houden. Ik was op de juiste tijd op de juiste plek en dat heb ik met mijn lezers gemeen. Terwijl ik me heroriënteerde, gingen ook zij op zoek naar hun identiteit. Mijn generatie was na decennia de eerste zonder minderwaardigheidscomplex. We reisden, leerden andere talen ... We hebben veel geluk gehad. Al die dingen verenigen ons. Na de transicion is de verwerking van het verleden nu het Spaanse thema.

-Gaat u daar ook in de toekomst nog mee aan de slag?

Ja, ik ben bezig met een cyclus van zes romans, een soort narratieve kroniek van de twintigste eeuw. Twee romans zijn al klaar. Het verwerken van de burgeroorlog en de Franco-jaren zijn wat mij betreft literair nog maar net begonnen. Dat geldt overigens ook in maatschappelijk opzicht. We staan aan het begin. In dat opzicht denk ik dat de Wet ter historische nagedachtenis al spoedig de Eerste Wet ter historische nagedachtenis zal heten. Het is de taak van onze generatie om dat proces tot een goed einde te brengen. Want onze kinderen zijn geboren in een democratie. Zij begrijpen er helemaal niets van.

Copyright Brigitte Kramer & Neue Züricher Zeitung AG